

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 13 Sayı: 69 Mart 2020 & Volume: 13 Issue: 69 March 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581
Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2020.3970>

PAKİSTAN'IN BAĞIMSIZLIK MANİFESTOSU:1940 LAHOR KARAR TASARISI* INDEPENDENCE MANIFESTO OF PAKISTAN: THE LAHORE RESOLUTION,1940

Davut ŞAHBAZ**

Öz

Hindistanlı Müslümanların 23 Mart 1940 yılında deklare ettikleri Lahor Karar Tasarısının, Pakistan'ın kuruluş aşamasına temel oluşturduğu varsayılır. Bu tasarıyla birlikte Hindistanlı Müslümanlar Hint Alt Kıtasında bağımsız bir Müslüman devlet kurmaktan başka hiçbir öneriye sıcak bakmadıklarını Hindu ve İngilizlere iletilmişlerdir. Kararlar Hindistanlı Müslümanlara kesin bir hedef çizmiştir. Bu kararları benimseyen Hindistanlı Müslümanlar ayrı bir devlete sahip olabilmek adına ilerleyişlerini sürdürmüşlerdir. Lahor Karar Tasarısı Müslüman toplumu Muhammed Ali Cinnah başkanlığındaki Tüm Hindistan Müslüman Birliği Partisi'nin çatısı altında toplamıştır. 17. Yüzyıldan itibaren siyasi ve toplumsal anlamda çöküş yaşayan Hindistanlı Müslümanlar, Lahor Karar Tasarısının İngilizler tarafından kabul görmesinin ardından, artık Hindistan'ın siyasi geleceğini dizayn eden bir millet olma sıfatına erişmiştir. Lahore Karar Tasarısı Hindistanlı Müslümanlar tarafından memnuniyetle karşılanmasına ve bağımsızlık ilanı olarak görülmesine rağmen, Hindular, Hindu Kongre Partisi ve diğer bölünme karşıtı gruplarının tepkisi oldukça sert olmuştur. Temel ilkeleri bölünme fikrine ve alt kıtada bağımsız bir Müslüman ülkenin kurulmasına dayanan bu bağımsızlık manifestosu, tek ulus ve tek devlet teorisini benimseyen Hindular arasında derin bir endişe yaratmış, bu gruplar kararı kabul edilemez olarak nitelemişlerdir. Pakistan, Lahor Karar Tasarısının kuramsallaştırdığı siyasi ilkeler temelinde 14 Ağustos 1947 tarihinde bağımsız Müslüman bir devlet olarak kurulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Lahor Karar Tasarısı; Muhammed Ali Cinnah; Pakistan; Hindistan; Bağımsızlık.

Abstract

The Lahore Resolution declared by Indian Muslims on March 23, 1940 is assumed to be the basis for the establishment of Pakistan. With these decisions, Indian Muslims conveyed to the Hindu and British that they did not accept any suggestions other than establishing an independent Muslim state in the Indian Sub-Continent. The resolution set a definite goal for the Indian Muslims. Indian Muslims who embraced this bill, moved forward with purpose to achieve a separate state. The Lahore Resolution brought the whole Muslim nation under the banner of the All India Muslim League, chaired by Pakistan's founder Muhammad Ali Jinnah. Indian Muslims, who have suffered political and social collapse since the 17th century, became a nation that designed the political future of India after the Lahore Resolution was accepted by the British. Although the Lahore Resolution was welcomed by Indian Muslims and considered a declaration of independence, the reaction of Hindus, the Hindu Congress Party, and other anti-division groups was quite harsh. This manifesto of independence, whose main principles are based on the idea of division and the establishment of an independent Muslim country in the sub-continent, has created a deep concern among Hindus who adopt the theory of one nation and one state and these groups have declared the resolution unacceptable. Pakistan was established as an independent Muslim state on August 14, 1947, based on the political principles theorized by the Lahore Resolution.

Keywords: The Lahore Resolution; Muhammad Ali Jinnah; Pakistan; India; Independence.

Giriş

İngilizlerin 3 Haziran 1947 tarihinde günümüzde hâlâ tartışmalara gebe olan tarihi bölünme planını ilân ederek, 17. Yüzyıldan itibaren ekonomik ve siyasi olarak sömürgeleştirdiği Hindistan'ı özgürleştirmesi ve Pakistan'ın kurulmasını sağlaması, Güney Asya siyasi tarihinde bir dönüm noktası olarak kabul edilir. 14 ve 15 Ağustos 1947 tarihlerinde bağımsızlıklarını kazanan iki ülke; Hindistan ve Pakistan, bu tarihten

* Bu makale 'İki Ulus Teorisi Işığında Pakistan'ın Kuruluşu ve Bir Sorunsal Olarak Keşmir' başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

** Arş. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Urdu Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. dsahbaz@ankara.edu.tr. ORCID: 0000-0002-0236-2908

günümüze değin gerek siyasi ilişkilerindeki gerginlikler, gerek aralarındaki savaşlar ve gerekse uluslararası mecralarda birbirleri hakkında var olan sorunlar hususunda ürettikleri ithamlar ile dünya gündemini sürekli meşgul eden iki ülke niteliğine erişmiştir. Bin yıllardır birlikte yaşayan, ancak belirli kırılma noktaları ertesinde herhangi bir konuda dahi uzlaşa sağlamayacak kadar birbirinden ayrışan Hindu ve Müslüman ulusların hangi sebepler ve hangi süreçler neticesinde bu kıvamda iki zıt kutup haline geldiği ayrı bir tartışma alanıdır. Ancak bu sebep ve süreçlerin anlatımımız açısından önemi, Pakistan'ın kuruluş manifestosu olarak nitelediğimiz Lahor Karar Tasarısının neden gerekli olduğu ve içerdiği maddelerin hangi gelişmeler üzerine oluşturulduğu sorgulamalarına verilecek cevaplara ipucu sağlamasından ileri gelmektedir.

İslâm'ın Hindistan'a Arap Müslümanlar tarafından tanıtılması ve Hindistan'da bulunan kast sisteminin kendilerine dayatmış olduğu insani-toplumsal sorumluluk ve kısıtlamalardan yaka silkmiş Hindistanlı yerel halkın, İslâm'ın eşitlikçi ve adaletli yapısından etkilenerek bu dini benimsemesi neticesinde, -zamanla bölgede kurulan Müslüman yönetimlerinin halkı önemseyen ve toplumun her kesimini eşit sayan yönetsel icraatlarının da katkısıyla- Hint alt kıtasında Hindu ve Müslüman iki millet oluşmaya başlamış, Pakistan'ın embriyosu (Majid vd., 2014, 181) bu dönemde oluşmuştur. Millet kavramının gereği olan ilkelerin aksine din temelli bir ulus oluşumu şeklinde ortaya çıkan Hindistanlı Müslümanlar, zamanla millet olma yolunda kültürel, dilsel ve tarihsel anlamda da ortak bir birlik oluşturmayı başarmıştır. Kendilerini Hindistan'da bir millet olarak nitelemeye başlayan bu topluluk, zamanla din ve kültürlerini özgürce icra edebilecekleri bir devlet kurma niyetine bürünmüştür. İşte Pakistan'ın ideolojik temelleri bu dönemlerden itibaren atılmaya başlanmış, Hindistanlı Müslümanlar bu fikirlerinde oluşturdukları Hindistan'da bağımsız bir Müslüman devlet kurma ideallerini ilân etmenin uygun zamanını beklemeye koyulmuşlardır. Hindistanlı Müslümanlar, Pakistan'ın kurucusu Muhammed Ali Cinnah'ın 1906'da Müslümanların haklarını savunma amaçlı kurulan ancak bütün Müslümanları çatısı altında toplayamamış olan Tüm Hindistan Müslüman Partisi'nin 8 Mart 1934 yılında Bombay'da gerçekleştirilen oturumunda bu partinin başkanı seçilmesi ile birlikte örgütlü ve bütünleşmiş bir siyasi birlik kurabilmişler ve çalışmalarını hızlandırmışlardır. Muhammed Ali Cinnah parti içi çekişmeler neticesinde bütüncüllüğü bozulmuş olan Müslümanları (Ahmad, 1994, 184) yeniden bir araya getirmiş, ufak bir azınlığın dışındaki Müslüman grupları bağımsızlık fikri etrafında toplamıştır. Muhammed Ali Cinnah ve Hindistanlı Müslümanlar, örgütlenmiş ve siyasi ahengi yakalamış olmanın da vermiş olduğu özgüvenle, Tüm Hindistan Müslüman Birliği Partisi'nin gerçekleştireceği bir toplantıda bağımsızlık taleplerini İngilizlere, Hindu Kongre Partisine ve Hindistan'daki diğer bütün etnik ve dini unsurlara iletmek için kolları sıvamıştır.

Lahor Karar Tasarısı İlanı Öncesi Gelişmeler

İngiliz Parlamentosu tarafından 4 Ağustos 1935 tarihinde yasalaştırılan Hindistan Anayasasının, Lahor Karar Tasarısı ilanından önce Hindistan'ın siyasi ve toplumsal yaşamına derinden etki eden önemli gelişme olduğu düşünülür. Eyaletlere geniş anayasal haklar kazandıran bu yönetim anayasası sonucunda eyaletlerde yapılan seçimlerde başarı yakalayan partilere parlamentoya sorumlu kalma şartıyla yönetim bakanlıkları kurabilme imkânı verilmiş ve bu bakanlıklara gerek mali gerekse siyasi alanda yaptırım hakkı tanınmıştır (Çerağ 199.; 362-363-364). 1935 Hindistan Anayasası ile din, savunma ve uluslararası iletişim ile ilgili devlet işleri İngilizlerin bölgedeki yönetim vekili genel valinin kontrolü altına alınmış, diğer bütün hükümet yönetiminin işleri ise bakanlıklara devredilmiştir. Anayasanın ilanından önce Hindistan'daki siyasi çalkantılardan hoşnutsuzluğu neticesinde İngiltere'ye yerleşen Muhammed Ali Cinnah'ın Liyakat Ali Han ve birçok Müslüman siyasi liderin çabasıyla Hindistan'a dönmesi bu dönemin Müslümanlar açısından diğer önemli gelişmesidir. Hindistan'a dönmesinin ardından Tüm Hindistan Müslüman Partisi'nin başkanı seçilen ve birçok bölge gezerek çeşitli mitingler gerçekleştiren Cinnah, kısa sürede Müslüman Partisi'ni güçsüz ve hedefsiz yapısından arındırmış ve 1935 Hindistan Hükümet Anayasası ertesindeki kritik süreçte Müslümanların bir siyasi aktör olarak nitelenmesini sağlamıştır (Mahmud, 2016, 24-25). Bu yeni anayasal düzenin azınlık kategorisindeki Müslümanların yaşamlarına olumsuz etkileri olabileceğini tahmin eden Cinnah, tüm politikalarını Müslüman Partisi'ni dirençli bir yapıya dönüştürmek ve zamanı geldiğinde yönlendirme kabiliyetine erişmiş bir tarzda hamle yapma seviyesine getirmek niyetiyle gerçekleştirmiştir. Anayasanın yürürlüğe girmesinin ardından 1937 yılının Şubat-Mart aylarında yapılan seçimlerin -bütün eyaletleri kapsayan- sonucunda farklı partilerle seçime katılan Müslümanlar bu dağınık yapılarından ötürü hezimete uğramış, Kongre partisi ezici bir çoğunlukla eyaletlerde milletvekili çıkarma konusunda başarılı olmuş ve %50 temsil hakkını elde etmesiyle bakanlıkları kurma yetkisi almıştır. 1937 yılındaki tarihî seçim sonucunda Müslümanlar toplam 484, Kongre Partisi ise tek başına 714 vekil çıkarmıştır (Çerağ, 1996, 374). Bu sonuçlar ertesinde 21 Mart 1937 tarihinde yapılan parti

toplantısında Muhammd Ali Cinnah, Tüm Hindistan Müslüman Partisi'nin eksikliklerini gidermeye odaklanması ve Müslüman oyların ve temsil haklarının Kongre Partisine kaptırılmasının nedenlerinin iyi analiz edilmesi telkininde bulunmuş ve Müslümanların tek ve en büyük temsilcisi olabilmek adına parti çalışmalarını hızlandırılmasını önermiştir.

İngilizlerin alt kıtayı sömürgeleştirme faaliyetleri sonucunda her geçen gün güç kazanan ve Müslümanların yönetimi sırasındaki pasif durumlarından sıyrılıp, Hindistan siyasi yaşamında söz sahibi olmaya başlayan Hinduların özellikle 1937-1939 yılları arasındaki hükümette önemli bakanlıklar elde etmesi ve bu bakanlıkların yaptırım gücünü kullanarak Müslümanlar üzerinde yaşamın her alanında baskı oluşturması Hindistan Müslümanlarının siyasi ve sosyal anlamda kazanım elde edememeleri sonucunu doğurmuştur. 1937-1939 yılları arasında Kongre partisinin hâkimiyetinde geçen dönemde Müslümanların temsilcisi Müslüman Partisinin hükümetteki ve yerel bölgelerdeki siyasi etkisi oldukça azalmış, Müslümanlar devlet memurluklarından uzaklaştırılmış, Urdu Dilinin etkisi azaltılarak Hindi dili ön plana çıkarılmış, Vardha ve Vidya Mandir eğitim anlayışları yaygınlaştırılmış ve Banda Mataram (Tişna, 2013, 48) uygulaması ile Hindistan'daki halkın Hindu milliyetçiliğine bürünmesi ve Müslümanlara karşı cephe alması sağlanmıştır. Bu olumsuz gelişmeler Müslüman milliyetçiliğinin önüne geçmekte ve bir süreliğine de olsa Müslümanların ülke idaresinde pasifize edilmesinde başarılı olmuştur. Doç. Dr. Hakan Kuyumcu Kongre Partisinin hükümeti ele geçirdiği yıllar arasında aldığı Müslümanları ötekileştirici kararları şu şekilde maddeleştirmiştir:

1. Resmi dil Hintçe yapıldı
2. Kongre Partisi bayrağı ulusal bayrak statüsü verildi
3. İnek kesimi yasaklandı
4. Okullarda Gandhi'nin resmine ibadet etmeleri için Müslüman çocuklar zorlandı
5. Bankim Çandra Çatterci'nin Ananda Math adlı romanından alınan Müslüman karşıtlığı içeren bir şarkı olan Banda-Mataram, Hindistan'ın ulusal marşı yapıldı
6. Müslümanlara yeni cami yapmalarına izin verilmedi. Hindular, Müslümanlar ibadet ederken camilerin önünde davul çaldılar
7. Varda Talim projesiyle Müslüman çocuklarını etkilemek Hindistan'da yaşayan insanların bütününe Hindistanlı olduğunu ve bundan dolayı bir ulus oldukları öğretilmeye çalışıldı
8. Vidya Mandir Planıyla Mandir eğitiminin ilk düzeyinin Bihar ve C.P.'de zorunlu yapılmasına çalışıldı. Böylece Müslüman kültür ve gelenekleri yok edilecekti
9. Hükümet dairelerinin kapıları Müslümanlara kapatıldı
10. Müslümanlar ticaret ve tarımda zarara uğratıldı
11. Yargıya müdahale edilerek davalar Hinduların lehine sonuçlandı ve birçok Müslüman hapse gönderildi (Kuyumcu, 2018, 107-108).

Açıksası Hindu rejiminin katı yönetim politikalarının olumsuz yönleri ağır bassa da dolaylı yoldan Müslümanlar için olumlu etkilere de sebep olmuştur. Müslümanların kültürel ve siyasi yönlerden arka planda tutulmaya çalışılması Müslüman milliyetçiliğini tetiklemiş ve Müslümanları daha örgütlü ve planlı bir şekilde çalışmaya teşvik etmiştir. Bu durum ise Hinduların güç kaybetmesiyle ortaya çıkan yeni koşullarda Müslümanların ne istediğini bilen ve yol haritası olan bir yapıya kavuşmasını sağlamıştır. Müslümanların 1937 seçimlerindeki parçalanmış ve güçsüz yapısını gözlemleyen Muhammed Ali Cinnah, çok geçmeden Tüm Hindistan Müslüman Partisi'ni yeniden organize etmek ve diğer Müslüman partilerini de bu parti içinde eriterek gelecek dönemlere siyasi anlamda daha kuvvetli bir şekilde girmek için ülke genelinde görüşmelere başlamıştır. Hindu Kongre Partisi yöneticilerinin Müslümanları yok sayıcı ve küçük düşürücü-özellikle Nehru kullanmıştır- ifadelerine karşı Cinnah "Bu ülkede dört parti-dört güç vardır. Birincisi İngiliz Hükümeti, ikincisi Hindistan Hükümdarı, üçüncüsü Hindular ve dördüncüsü Müslümanlar"(Çerağ, 1996, 384) cümleleriyle Müslümanların Hindistan topraklarındaki konumunun ne olması gerektiğini vurgulamıştır. Cinnah Müslümanları örgütlü bir mücadeleye hazırlamak ve Müslüman Partisi'nin kendisine muhalif cemaatleri de kapsayan bütüncül bir yapıya kavuşmasını sağlamak için ilk önemli adımı 8-11 Ekim 1938 tarihinde gerçekleştirilen Müslüman Partisi'nin yıllık toplantısında atmıştır. Bu toplantıda alınan kararların ve yapılan konuşmaların 1940 Lahor Tasarısı'na zemin hazırladığı varsayılır. Bölünme fikrinin gelişimine katkıda bulunacak ve Müslümanların bu fikre tam anlamıyla inanmalarını sağlayacak gelişmelerin yaşandığı bu toplantıda Cinnah, Çekoslovakya, İrlanda ve Polonya örneklerini vermiş, diğer katılımcılardan Abdullah Harun ve Abdul Macid ise yaptıkları Müslüman eyaletlerden oluşan bir devlet kurulmasına dair konuşmalarıyla bölünme fikrinin ipuçlarını vermiştir (Dar, 2015).

II. Dünya Savaşı'nın 1939 yılında patlak vermesi ve İngilizlerin Almanya tehdidine karşı 3 Eylül 1939 tarihinde bu ülkeye savaş açarak sürece dâhil olması, Hindistan'da bırakmış olduğu kalıcı etkiler ve

önemli dönüşümler nedeniyle Pakistan'ın kuruluş süreciyle ilgili yapılan araştırmaların genelinde, bu ülkenin tarihi açısından bir milat olarak kabul edilir. 3 Ağustos 1939'da başlayan savaşta, Hindistan'ın desteğini almadan uzak doğuda başarısız olacaklarını öngören Birleşik Devletler Başkanı Roosevelt, İngiltere Başbakanı Churchill'e baskı yapmış ve bağımsızlık vaadiyle Hindistan'ın savaşa dâhil edilmesini sağlamıştır (Parker 2009:323-324). Hindistanlı askerlerin İngiliz ordusunun en büyük birliklerinden olması alt kıtadaki siyasetin bu savaştan yüksek derecede etkilenmesini sağlayan diğer etken olmuştur. 3 Eylül 1939 tarihinde İngilizlerin Nazi Almanyası'na açmış olduğu savaşa, Hindistan Genel Valisi Lord Linlithgow'un Hindistan'ın da katıldığını ilan etmesinin ardından Hindu Kongre Partisi -hükümette söz sahibi olmalarını sağlayan bakanlıklara sahip olmalarının da vermiş olduğu öz güven ile- valinin bu açıklamasını reddetmiş ve "eğer İngilizler demokrasi ve özgürlük için savaşıyorsa önce Hindistan'ı özgür bırakarak bunu göstermeli" (Chandra vd. 1989:449) cümleleriyle savaşa destek vermeyeceklerini ilan etmiştir. Savaşa girme kararında kendilerinin fikirlerinin alınmadığını gerekçe göstererek 23 Ekim 1939 tarihinde Çalışma Komitesi'nin toplantısı sonucunda merkezi hükümetten bakanlıklarını çekme kararı alan ve savaşta İngilizlerin yanında olmayacaklarını deklare eden Hinduların bu siyasi girişimi alt kıtadaki Müslümanların kaderlerini de etkilemiştir. Kishwar Sultana'nın yeni bir politik oyunun başlangıcı olarak gördüğü (Sultana 2016) bu dönem, siyasi dengelerin değiştiği, Müslümanların Hinduların aşırı siyasi milliyetçi politikalarından kurtulma yoluna girdiği bir süreç olmasından ötürü alt kıtanın gelecek planlamasında oldukça önemli izler bırakmıştır.

1935 Hindistan Anayasası'ndan aldıkları güç ile Temmuz 1937- Kasım 1939 yılları arasında Hindistan'ın yönetiminde önemli bir söz sahibi olan ve bu kuvvetlerini Müslümanların geri planda kalması için kullanan (Rahim vd. 1967:211) Hindu rejiminin bu vesileyle son bulması Hindistanlı Müslümanlar tarafından sevinçle karşılanmış ve 22 Aralık 1939 tarihi *Kurtuluş Günü -Yum-i Necat-* olarak ilan edilmiştir. Bu tarih Hindu otoritesi döneminde müthiş bir liderlik sergileyen ve Müslüman Partisini yeniden organize ederek yeni bir devlet oluşumu için doğru zamanı beklemeye koyulan Muhammed Ali Cinnah ve Müslüman Partisi tarafından resmileştirilmiş ve Müslümanlar için Hindistan'da yeni bir dönem başlamıştır. Müslümanların öneri ve onayları olmadan Hindistan'da yeni bir hükümet oluşumu ve anayasal planın olmaması gerektiği Hindistan'daki tüm siyasi paydaşlara deklare edilmiş ve İngilizlerin Hindistan'ın kaderini belirleyecek adımları atma sürecine Müslümanları da dâhil etmesinin önü açılmıştır. Her ne kadar Muhammed Ali Cinnah liderliğindeki Tüm Hindistan Müslüman Partisi'nin ufak yerel kazanımlar elde ederek, Müslümanları bu boyunduruktan kurtarma çabası takdire şayan olsa da, kuramsal altyapısı oluşturulan Pakistan fikrinin gerçeğe dönüştürülmesinin önünde bu dönemde hala büyük engeller olduğu görülmektedir.

Kongre Partisinin bakanlıklarının merkezi hükümetten çekilmeleri ve İngilizler nazarında 1857 ertesini Müslümanların düştüğü duruma düşmeleri Hindistanlı Müslümanlar için girilen yeni dönemde önemli fırsatların habercisi olmuştur. İki yıl süren ancak yüzyıllar sürmüş kadar Müslümanlarda olumsuz izler bırakan Hindu yönetimi ertesinde, Müslüman Milliyetçiliği alt kıtada artmaya başlayarak düzenli bir bağımsızlık hareketine dönüşmüş, Muhammed Ali Cinnah ve beraberindeki Müslüman siyasi liderler kuramsal olarak yüksek sesle dile getirmeye başladıkları Pakistan fikrini gerçeğe dönüştürme konusunda siyasi girişimlerde bulunmaya başlamışlardır. Bu süreçte Müslüman Partisine yüzbinlerce üye kayıt yaptırmış, birçok farklı dini cemaat Müslüman Partisine olan desteklerini açıklamıştır. Hinduların baskı dönemlerinin geri kalmasının da vermiş olduğu itici kuvvetle Müslüman halk daha önce olmadığı kadar birbirlerine kenetlenmiştir. Müslüman Partisi'nin çalışma komitelerinin yapmış oldukları toplantılar ve Cinnah önderliğinde birlik ver beraberlik konusunda hiç olmadığı kadar bütüncül bir yapıya ulaşan Hindistanlı Müslümanların hedefe yönelik çalışmaları, bölünme fikrinin alt kıtada yayılmasını ve etki alanının genişlemesini sağlamıştır.

1939'da Çodhiri Halik-ul Zaman ve Abdurrahman Siddiki'nin Hindistan genel sekreterlerinden Marquess Zetland ile ayrı bir devlet temalı görüşmeleri, Meyrut'ta 26 Mart 1939'da yapılan Müslüman Partisi çalışma komitesinde 1935 Anayasasının federasyon tarzı devlet önerisinin reddedilmesi, bu süreçte destek veren ve Müslüman milliyetçiliğini ateşleyen diğer gelişmeler olmuştur. Müslümanlar arasındaki kenetlenmeyi politik alana taşıyan ve Müslüman Partisi'nin ileri gelenlerinin de desteğini arkasına alarak artık bağımsız bir devlet kurma ideolojisinin tüm Hindistan ile paylaşılmasının zamanı geldiğine inanan Muhammed Ali Cinnah (Haq 2013), gerekli çalışmaları yapmış ve Tüm Hindistan Müslüman Partisi'nin Lahor'da düzenlenecek olan yıllık toplantısında Hindistan'ın ve Güney Asya'nın tarihini etkileyecek önemli kararların açıklanacağını müjdesini vermiştir.

23 Mart 1940 Lahor Karar Tasarısı

Kongre Partisinin İngiltere'nin İkinci Dünya Savaşı esnasında alt kıtada uygulamak istediği siyasi politikalara ters düştüğü ve otoriter bakanlıklarını istifaya çağırıp siyasi yönetimden geri çekildiği dönem Hindistan'ın siyasi tarihinde yeni bir sayfa açılmasını sağlamıştır. Kongre Partisinin azalan siyasi otoritesi, uzun zamandır azınlık olarak görülmekten hoşnutsuz olan Müslümanlar için fırsat yaratmış ve bu fırsatı iyi değerlendirme amacıyla Müslümanlar, Tüm Hindistan Müslüman Partisi çatısı altında, Cinnah'ın liderliğinde ülke genelinde çeşitli siyasi organizasyonlar düzenlemeye başlamıştır. Bu siyasi organizasyonların ortak söylemi ise zamanla ayrı ve bağımsız bir devlet kurma ideasına dönüşmüştür. İngilizlerin kendilerine özgü demokratik yönetim modelleri çerçevesinde daima azınlık olarak kalacaklarını düşünen Müslüman toplum, Muhammed Ali Cinnah'ın siyasi, psikolojik ve fiziki mücadeleyi içeren bağımsızlık reçetesi etrafında toplanmaya başlamıştır. Teorik olarak zemini oluşmaya başlayan özgür bir devlet ideasının ilk adımı bu karmaşık ve her türlü gelişmeye gebe olarak tanımlanan dönemde olmuştur. Seyid Eşref Hüseyin Rızvi Hindistan Müslümanlarının bu özgürlük girişimi serüvenlerine başlama sürecini şöyle anlatmıştır:

"Hindu Kongre bakanlıkları döneminde Müslümanlar pasif bir şekilde oldukları sürece Hinduların baskısı-etkisi altında kalacaklarının farkında idiler. Süreç böyle devam ettiği takdirde ulus bilinçleri zamanla kaybolup gidecekti. İşte bu yüzden diriliş vaktinin geldiğini düşündüler ve örgütlenmeye başladılar"(Rızvi, 2014, 63-64).

8-11 Ekim 1938 tarihleri arasında Karaçi'de yapılan Tüm Hindistan Müslüman Partisi toplantısında Cinnah Çekoslovakya örneğini vererek Müslümanlar için ayrı bir devlet fikrinin ilk ipucunu vermiş olduğunu daha önce belirtmiştik. İlk pratik adımı bu toplantıyla atılan Pakistan fikri, zamanla Hindistan Müslümanlarının resmi bir amacı olsun ya da olmasın bütün toplantılarında dillendirilmeye başlanmıştır. Muhammed Ali Cinnah önderliğinde Tüm Hindistan Müslüman Partisi, temsil ettiği toplum bu istekli ve coşkulu örgütlenmelerinin de cesareti ve şevkiyle, henüz resmi kanallar aracılığıyla Hindistan'daki diğer paydaşlara deklare edilmeyen özgürlük önerilerini sunacakları bir toplantı düzenleme çabasına girişmişlerdir. Kuşkusuz bu toplantı kararının arkasında Hinduların kısa süreliğine de olsa otorite kaybetmeleriyle Hindistan'da ortaya çıkan yeni bir siyasi aktör ihtiyacı, İkinci Dünya Savaşında ülkelerin gerçeklerle karşı karşıya kalma durumunun demokratik ulus devletlerin modern dünyadaki yerlerini tanımlamaları konusunda katalizör etkisi yaratması, (Mazower, 2003) İngilizlerin savaş nedeniyle ticari faaliyetlerinin sekteye uğramasıyla yerel sermayedarların Hindistan'daki Müslüman Milliyetçilere destek vermeye başlaması ve İngilizlerin alt kıtadan olası çekilmeleri ertesinde Hinduların tek yönetici olacağı riski gibi durumların da olduğu göz ardı edilmemelidir. Bu yerel ve uluslararası koşullar doğrultusunda Cinnah ve Tüm Hindistan Müslüman Partisinin ileri gelenleri Tüm Hindistan Müslüman partisinin 27. Yıllık toplantısına her zamankinden daha büyük önem vermişler ve bu toplantının organize edilme sürecini bizzat yönetmişlerdir. Daha önce 28 Aralık 1938-39 tarihinde yapılması planlanan toplantı, kendisine atfedilen olağanüstü önem neticesinde daha verimli ve etkili olabilmesi için birkaç ay daha ertelenmiş ve Sikandar Hayat'ın çabaları ve Liyakat Ali Han'ın son şeklini vermesiyle 1940 yılının Mart ayında yapılması kararlaştırılmıştır. Müslüman yoğunluğun olduğu ve güçlü bir Müslüman Partisi yapılanmasının kurulduğu Pencab eyaletinin Lahor şehrinde yapılması planlanan toplantı öncesinde, 19 Mart 1940 tarihinde bu bölgede Haksar topluluğuyla polisler arasında çatışmalar yaşanmış, kayıtlara Haksar Trajedisi olarak geçen bu olaylar esnasında yaklaşık 70 kişi ölmüştür (Tişna, 2013, 49). Yaşanan olumsuz gelişmeler nedeniyle bazı Müslüman liderler bu toplantının ertelenmesi veya yapılacağı yerin değiştirilmesi talebinde bulduysalar da Muhammed Ali Cinnah bu birlik tablosunun ve siyasi fırsatların bir daha aynı seviyede olmayacağını düşündüğünden bu talepleri reddetmiştir.

Muhammed Ali Cinnah tüm olumsuz gelişmelere rağmen yanına kız kardeşi Fatima Cinnah, Muhammed Ali Cevher, Navab Sadık Ali Han gibi isimleri de alarak 21 Mart 1940 tarihinde toplantının düzenleneceği Lahor şehrine ulaşmıştır. İlk iş olarak Haksar topluluğundan hastanede yatanları ziyaret eden Cinnah bu davranışıyla bir kez daha Müslümanların ve Lahor halkının gönlünü fethetmiştir. Cinnah ardından Navab Sahab Memdut adlı yerel siyasi liderin evine geçmiş ve tarihi Lahor Karar Tasarısının ilk raporları aynı gün bu evde hazırlanmıştır.

Tüm Hindistan Müslüman Partisi tarafından organize edilen Lahor'daki yıllık toplantıya Hindistan'ın her bölgesinden aralarında bazı muhaliflerin de bulunduğu Müslüman delegeler davet edilmiştir. İngilizlere ve Hindulara Hindistan'daki Müslümanların tek bir amaç doğrultusunda hareket ettiği mesajı vermek, uzlaşılmasız konularda Müslümanların yine kendi aralarında sorunlarını çözme arzusunda olduğunu göstermek, İngilizlere Tüm Hindistan Müslüman Partisinin Müslümanlar üzerindeki

etki düzeyinin yüksekliğini kanıtlayarak siyasi alanda imtiyazlı bir konum elde edebilmek gibi durumlar ise bu davetlerin nedenleri arasında gösterilebilir.

Tüm Hindistan Müslüman Partisinin 27. Yıllık toplantısına katılmak için Pencab, Bengal ve Assam bölgelerinin başbakanları, ve ülke idaresinde önemli yerel görevlerde bulunan üst düzey Müslüman yöneticiler de Lahor'a gelmiştir. Bu tarihi toplantıya Pencab bölgesinden 270, Bengal bölgesinden 152, Bihar bölgesinden 107, Madras bölgesinden 94, Bombay bölgesinden 90, CP-Berar bölgesinden 60 ve Acmer-Marvara bölgesinden 15 delege katılmıştır (Dar, 2015, 132). Lahor toplantısının ilk çalışma taslağı Sikandar Hayat tarafından hazırlanarak Muhammed Ali Cinnah'a sunulmuştur.

22 Mart 1940 tarihinde Lahor'da bulunan Badışah Camii'nin yanındaki Minto Park'da (günümüzde Minare i Pakistan'ın bulunduğu yer) tarihi konuşmalar öncesi büyük hazırlıklar yapılmış ve yüzbinler toplantının ilk oturumunu dinlemek ve izlemek için buraya akın etmiştir. 60000 kişilik katılıma göre düzenlenen toplantı salonu yetersiz gelmiş, Müslümanlar sokaklara kurulan devasa hoparlörlerden liderlerin konuşmalarını dinlemek için kavurucu sıcakta beklemeye koyulmuşlardır. Toplantıya, o güne değin görülmemiş şekilde kadın katılımının olması da şaşırtıcı bir durum olarak nitelenmiştir. Bu kadın desteğinin arkasında ise kuşkusuz Muhammed Ali Cinnah'ın Tüm Hindistan Müslüman Partisinin yapılanmasında ve Müslüman toplumun örgütlenmesinde kadınlara vermiş olduğu özel önem ve değer bulunmaktadır. Kadınların siyasi ve toplumsal başarıdaki göz ardı edilemeyecek katkısını her mecrada dile getiren Cinnah, gençler ve kadınların kitleler halinde bağımsızlık mücadelesine katılmalarını sağlamıştır. Kız kardeşi Fatima Cinnah'ı beraberinde bu tarihi toplantıya getirmiş olmasıyla kadınların da tıpkı erkek delegeler ve katılımcılar gibi hedeflerine ulaşmada çok önemli olduklarını göstermiştir.

Tüm Hindistan Müslüman Partisinin çalışma komitesi¹ sabah erken saatlerde bir ön toplantı gerçekleştirmiş, Hindistan'ın anayasal işleri, uluslararası ilişkileri ve savunma durumu ile ilgili temel sorunlar tartışılmıştır. Tarihi toplantı Kuran-ı Kerim okumalarıyla ve dönemin ünlü sanatçılarının performans gösterileriyle başlamış, ardından Mian Beşir Ahmed Muhammed Ali Cinnah için yazmış olduğu "Millet Ka Pasban Hai Muhammed Ali Cinnah" adlı şiirini okuyarak Müslüman katılımcıların coşkusunu arttırmıştır. Tüm Hindistan Müslüman partisinin ileri gelenlerinden Navab Memdut Müslüman halka göstermiş oldukları coşku ve ilgi nedeniyle teşekkürlerini sunmuş, Hindu ve İngilizlerin Müslümanların kendi kendilerini seçme ve seçilme haklarını verme konusundaki olumsuz tavırlarının Hindistan'a başarısızlık getirdiğini belirtmiştir. Aynı zamanda batı tarzı yönetim sisteminin Hindistan için uygun olmadığını ve olmayacağını, Müslümanların haklarından çalacak bir federasyon tipinin kabul edilmeyeceğini açıklamıştır (Sarkar, 2003).

Muhammed Ali Cinnah Kuran dinletisini ve konuşmacıların Müslüman haklarını yok sayan önerilere kapalı olduğuna dair konuşmalarını dikkatle dinledikten sonra büyük tezahüratlar eşliğinde kürsüye çıkmıştır. Konuşmasına Urdu konuşarak başlayan Cinnah, tüm dünyanın kendilerini takip ettiğini dolayısıyla önemli mesajlar vereceği konuşmasına İngilizce devam etmek istediğini kalabalığa iletmış ve konuşmasına İngilizce devam etmiştir. Açıkçası Cinnah'ın konuşmasına İngilizce devam etmesi, kimi tarih eleştirmenlerince eleştiriye maruz bırakılmıştır. Bu eleştiri sahiplerine göre Müslümanların milli duygularını ön plana çıkaran, bu duyguların temeline ise Urdu dilini yerleştiren Cinnah, kendilerinin ayrı bir ulus olarak görülmesi gerektiği görüşünün nedenleri arasında saydığı Urdu dilini kullanmamasıyla millilikten uzak bir tavır sergilemiştir.

Tüm Hindistan Müslüman Partisinin Hindistan'da kazandığı popüleriteden ve İngilizlerin nazarında elde ettiği önemli konumdan bahsederek konuşmasına başlayan Muhammed Ali Cinnah, öncelikle katılan veya kendilerini Hindistan genelinde radyodan takip eden bütün Müslümanlara ve Müslüman Partisi destekçilerine minnet duygularını sunmuştur. Kadınlara özel bir parantez açan Cinnah, onlara özel bir teşekkür konuşması yapmış ve partiye daha fazla kadın üyenin dâhil olması gerektiğini dile getirmiştir. İngilizlerin artık Hindistan ile ilgili alınacak kararlarda Tüm Hindistan Müslüman Partisinin de görüşünü almaya başladığını belirten Cinnah, bu durumun Tüm Hindistan Müslüman Partisi ve Müslümanların son dönemlerdeki önlenemez yükselişinin bir belirtisi olduğunu coşkuyla dile getirmiştir. Artık Hindistan Müslümanlarının tam anlamıyla uyandığını ve bu kutlu uyanışa kimsenin engel olamayacağını deklare etmiştir. Müslümanların geçmiş yıllardan çok fazla ders çıkardığını, dolayısıyla artık çıkarlarını gözetmeden hiçbir oluşuma güvenmeyeceklerini katılımcılarıyla paylaşan Cinnah, aynı zamanda

¹ Muhammed Ali Cinnah, Liyakat Ali Han, Sikender Hayat Han, Havacah Sir Nazimuddin, Abdur Rahman Siddiki, Aşık Varsi, M. İsmail Han, Begum Muhammed Ali, Malik Barkat Ali, Sardar Evrengzib Han, Sadullah Han, Abdullah Harun, Seyid Abdur Rauf Şah ve Hacı Abdus Sattar İshak.

İngilizlerin Dünya savaşı esnasında kendilerinden destek istediklerini, bu durumun hep birlikte neleri başardıklarının en büyük kanıtı olduğunu da açıklamıştır (Haq, 2013).

Muhammed Ali Cinnah'ın Lahor'daki tarihi konuşmasında özgür ve bağımsız bir Müslüman devlet kurma isteklerini sıraladığı bölüm bu toplantıya atfedilen önemin asıl nedeni olarak değerlendirilir. Müslüman halka ve Hindistan'daki diğer paydaşlara seslenişinde Müslümanların kendilerine ait, kendi inanış ve kültürlerini özgürce yaşayabilecekleri bir ülke hedeflerine ulaşmaya kararlı olduklarını vurgulayan Cinnah, artık Hindistan'daki siyasi düzenin hiçbir kesimi mutlu etmeyeceğini dikkatle dile getirmiştir. Cinnah'ın konuşmasındaki ana temaları Dr. Fakhr-ul İslam(2010) şöyle sıralamıştır:

- a) Cinnah konuşmasında Hinduların, Hinduizm ve İslamın gerçek doğası hakkındaki anlayış eksikliklerine duyduğu şaşkınlığı öncelikle belirtmiş, Hinduizm ve İslamın sadece bir din değil, aynı zamanda sosyal düzenin kurulmasında önemli bir aktör olduğunu ifade etmiştir.
- b) Hindu ve Müslümanların iki ayrı dini felsefe, sosyal gelenek, kültür ve edebiyata sahip oldukları, bunlar neticesinde ise birbirleriyle evlenemedikleri, yemek dahi yemedikleri konusunda çıkarımlarda bulunmuştur.
- c) Müslümanların genel nüfus içindeki sayılarıyla azınlık, Hinduların ise çoğunluk olarak görülmesinin, dahası bu iki milletin tek devlet altında tek bir millet gibi yollarına devam etmelerinin beklenmesinin ileride telafisi mümkün olmayacak sonuçlara neden olacağı hususunda uyarılarda bulunmuştur (s. 59-60).

Kaid-i Azam Muhammed Ali Cinnah konuşmasının son bölümünde açıkçası yıllık toplantının en önemli konusu olan bölünme ve Müslümanlar için ayrı ve özgür bir devlet düşüncelerine ağırlık vermiştir. Hindular ve İngilizlerin Hindistan'ı kapsayan ve bağlayan yönetsel adımlarının artık Müslümanlar için bir işe yaramayacağını belirten Cinnah, her iki yönetsel güçten de Müslümanlara fayda gelmeyeceğini dile getirmiştir. Dolayısıyla ne İngilizlerle ne de Hindularla kendi faydalarına olmayacak hiçbir anlaşma masasına oturmayacaklarını vurgulamıştır. İngilizler ve Hinduları kastederek Müslümanların bu zamana kadar şeytan ve denizin dibi arasında (Haq 2013: 84) bir seçim yapmak zorunda kaldığını, muhtemelen büyük sorunların bu dar yapıdan ortaya çıktığını katılımcılara aktararak, artık Müslümanların arada kalan bir ulus olmayacağı aksine karar verici bir konumda olacağını coşkuyla aktarmıştır. Cinnah konuşmasında Kongre bakanlıklarına da uyguladıkları baskıcı politikalar sonucu Müslümanları yakınlara tek vücut olmuş bir halde mücadele etmelerini sağladıkları için teşekkür etmiştir. İki ulus teorisi üzerine eklediği bölünme kuramını tüm dünyaya duyuran Cinnah, İngilizlerin ülkelerinden çekip gittiklerinde Hinduların boyunduruğu altında kalmayacaklarını, kendilerine ait bir vatanda yaşamak istediklerini vurgulamıştır. Cinnah bu hususta halkı derinden etkileyen şu ifadeleri kullanmıştır:

"Müslümanlar yaygın olarak bilindiği ve anlaşıldığı üzere bir azınlık değildirler. Müslümanlar bütün millet tanımlarına göre bir millettirler ve kendilerine ait bir vatana, toprağa ve devlete sahip olmalıdırlar" (Hussain, 2017, 440 ve Bright, 2015, 241).

Muhammed Ali Cinnah konuşmasının bütününde Hindu ve Müslüman halkın birbirleriyle iletişim kurmaya başladığı andan itibaren aralarında oluşmaya başlayan temel farklılıkları ön plana çıkarmış ve bu temel farklılıkları referans göstererek özgür bir devlet kurma idealarını meşru bir zemine oturtmaya gayret etmiştir.

Muhammed Ali Cinnah Hindistan'da yapılacak herhangi bir anayasal planın Müslümanların ve Tüm Hindistan Müslüman Partisi'nin onayı alınmadan yapılamayacağı, aksi takdirde uzun süredir hiç olmadığı kadar güçlü olan Müslüman halkın buna direneceğini belirterek, isteklerinin göz önünde bulundurulmamasının Hindistan'da siyasi bir kaos ortamı yaratacağını üstüne basarak vurgulamıştır. Hindu ve Müslümanların birleştirilme gayesinin bir rüyadan ibaret olduğunu yeniden belirtmiş ve İngilizlere kendilerini siyasi muhatap olarak görmeleri gerektiği mesajını iletmiştir. Muhammed Ali Cinnah konuşmasının son bölümünde Hindistan'daki ulusların sorunlarına barış yolu ile çözüm bulmanın kutsal görevleri olduğunu, bu kutsal amaçlarını gerçekleştirme yolunda karşılıklı çıkarabilecek tehdit ve korkutmaların kendilerini asla yıldırmayacağını, hayallerini başarmak için her türlü fedakârlığa hazır olduklarını (Sultana, 2016) belirtmiş ve yüzbinlerin coşkuyla bürünmesini sağlamıştır.

Tüm Hindistan Müslüman Partisi'nin Lahor'daki tarihi toplantısının ikinci oturumu 23 Mart 1940 tarihinde başlamıştır. İlk taslakları önceki iki gün içinde oluşturulan Lahor Karar Tasarısı bu oturumda tüm dünyaya deklare edilmiş ve Hindistan Müslümanları için özgür bir devlet ideası ilk defa resmi olarak paydaşlara duyurulmuştur. Tasarımı tezahüratlar içinde Bengal aslanı olarak tabir edilen Bengal yöneticisi Fazl-ul Hak sunmuştur. Hindistan tarihi ve Dünya tarihi için bir dönemeç olarak nitelenen kararlar şu şekilde dünyaya servis edilmiş ve Lahor Karar Tasarısı adını almıştır:

Aşağıdaki maddeleri içermediği takdirde, Hindistan'da uygulanabilir ve Müslümanların kabul edeceği hiçbir anayasal plan yer alamaz:

- Şöyle ki, coğrafi olarak birbirlerine yakın olan bölgeler ayrı ayrı veya gerektiğinde birleştirilerek, gerekli bölgesel düzenlemelerin ardından bağımsız bölgeler haline dönüştürülmelidir.
- Müslümanların sayıca çoğunluk olduğu Hindistan'ın Kuzeybatı ve Doğu bölgeleri kurucu birimlerin özerk ve egemen olduğu bağımsız devletler haline dönüştürülebilmesi için gruplandırılmalıdır.
- Oluşturulan bu özgür devletlere uygun zorunlu, yeterli ve etkili güvenlik önlemleri alınmalıdır.
- Gelecekte hazırlanacak anayasal planda Müslümanların azınlık olduğu bölgelerde dahi onların dini, kültürel, siyasi ve yönetsel hakları güvence altına alınmalıdır (Çerağ, 1996, 399-400-401 ve Rahim vd., 1967, 213).

Tasarının açık ve net olarak Müslümanlar için bağımsız bir devlet öngördüğü ve tamamen bu düşünce üzerine oluşturulduğu görülebilir. Hindistan'ın birleşik yapısının ve tek yönetim modelinin reddedilerek yerine birden fazla devlet ve yönetim modelinin önerildiği kararlar bütünü kısa sürede dünya genelinde büyük yankı uyandırmıştır. Müslümanların sayıca çoğunluk olduğu Pencab, Kuzey Batı Sınır Eyaleti, Sind, Beluçistan, Bengal ve Assam bölgeleri tarihi tasarının atıfta bulunduğu ve kurulacak yeni devletin sınırlarına dair ipuçları sunduğu eyaletler olarak değerlendirilmiştir. İlerleyen günlerde ilk süreçte üstü kapalı bir şekilde vurgulanan iki devlet ve iki millet modeli, tasarının detayları ve amaçları daha açık ve net olarak kamuoyuyla paylaşılarak nihai hedef olarak açıklanmıştır. Lahor Karar tasarısının Müslümanlar için yeni bir devlet öngören ve Hinduların siyasi otoritesinden sıyrılmalarını sağlayacak yukarıdaki maddelerin yanı sıra Tüm Hindistan Müslüman Partisi Komitesi, 1935 Hindistan Anayasasının somutlaştırdığı Federasyon Devlet modelinin ülkenin yerel koşulları ile uyumlu olmadığını ve iş göremez halde olduğunu da tasarıyla birlikte deklare etmiştir. Hindulara geniş siyasi haklar tanıyan 1935 Hindistan Hükümet Yasası'nın Müslümanlar tarafından artık kabul edilmeyeceği ve Müslümanların artık kendi ülkelerinde kendi oluşturacakları anayasal çerçeveler ile yaşamak istediği tüm Hindistan'a duyurulmuştur. İngilizlerin bu anayasal planın revizesinde veya yeniden oluşturulmasında Müslümanların rızasını almadan adım atmamaları gerektiği de vurgulanmıştır (Haq, 2013).

Muhammed Ali Cinnah karar tasarısının Bengal aslanı Fazl-ul Hak tarafından deklare edilmesinin ardından yeniden söz almış ve iki ulus teorisi üzerine inşa ettiği bağımsızlık fikrini Lahor Karar Tasarısı doğrultusunda şu cümlelerle ifade etmiştir:

Müslüman ve Hindular ayrı destanlara, ayrı kahramanlara ve olaylara sahiptirler. Birinin kahramanı diğerinin düşmanı olarak sayılır. Aynı şekilde bir tarafın zaferi diğer tarafın yenilgisine denk gelir haldedir. Tek bir devlet altında bu iki ulusun yaşamaya devam etmesi sürekli artacak bir memnuniyetsizliğin habercisi olacaktır. Müslümanlar her açıdan bir millettir ve kendilerine ait bir vatanları, toprakları ve devletleri olmalıdır (Gauhar, 1967, 55-56).

Açıkçası Cinnah'ın ifadelerinden de anlaşılacağı üzere Lahor Karar Tasarısının temelinde Hindu kongre partisinin tek ulus teorisi temelli anlayışına karşılık iki ulus teorisini öneren ve Hindistanlı Müslümanların bağımsız bir devlet kurma isteklerinin dikkate alınmasını içeren bir düşünsel altyapı bulunmaktadır. Seyyid Ahmed Han ile teorik zemini oluşmaya başlayan iki ulus teorisinin tek bir bildiriye indirgenmiş hali olarak niteleyebileceğimiz bu tarihi kararlar bütünü Müslümanların yeni bir vatan fikrine olan duygusal inanmışlıklarını hakikate dönüştürmüş ve alt kıtanın siyasi ortamını hareketlendirmiştir. Aynı zamanda Lahor'daki tarihi konuşmalarda İngilizlere artık Müslümanların haklarını tanıma ve onlara bu hakları kullanma fırsatı verme konusunda da çağrı yapılmış, Tüm Hindistan Müslüman Partisi'nin onayını almadan atacakları her adımın eksik ve hatalı olacağı konusunda uyarılarda bulunulmuştur. Bu uysal ve haklı çağrılar İngiliz yönetimi nazarında kabul görmüş ve İngilizlerin konuşmalar sonrası tepkileri Müslümanların iki güç karşısında mücadele etmekten ziyade Hindulara karşı bir bağımsızlık mücadelesi sergileyeceğinin ipuçlarını vermiştir.

Çodhiri Halik-ul Zaman, Mevlana Zafer Ali Han, Serdar Evrengzib Han, Hacı Sir Abdullah Harun, Navab İsmail Han, Kazi Mahmud, Lahor Karar Tasarısına destek verenlerden diğer önemli kişilerden olmuştur.

Lahor Karar Tasarısı ve Müslüman liderlerin İngilizler ve Hindulara karşı özgüvenli duruşları Müslüman halkı benzeri olmayan bir siyasi-sosyal harekete yönlendirmiştir. Müslümanların ülke genelinde

can ve mal güvenliğinin sağlanması, İslami gelenek ve göreneklerin muhafazası ve gelişebilmek için ayrı bir devlet kurulması fikirleri etrafında toplanan Müslümanlar, Lahor Karar Tasarısının yarattığı coşkuyu tüm Hindistan'a yayarak etki düzeyini arttırmışlardır.

Muhammed Ali Çerağ Lahor Karar Tasarısının Hindistanlı Müslümanlar için ne denli önemli olduğu konusunda şu ifadeleri kullanmıştır:

"Hindistan'ın Müslümanları geçen 50 yıldan bu yana siyasi anlamda cehalettedirler. Ancak bu Lahor toplantısı onları doğru bir yaşam hayaline sahip kıldı"(Çerağ 1996:401).

Lahor Karar Tasarısının Pakistan Kararı Tasarısı Olarak Anılması ve Hindistan'da Oluşturduğu Tepkimeler

İki ulus teorisinin eksik yönlerini tamamlayarak, Müslüman siyasi önderlerin ve Müslüman halkın iki özgür devlet oluşturma hedeflerini olgunlaştıran (Rızvi 2014: 63) Lahor Karar Tasarısı, sunulduğu ilk andan itibaren tüm Hindistan'ın ana gündem maddesi olmuş, Hindistanlılar bu tasarımı Hindistan'ın bölünme sürecini başlatan olay olarak yorumlamaya başlamışlardır. Hindistanlı Müslümanlar siyasi örgütlenmeden uzak ve dağınık olan toplumsal yapılarının acı sonuçlarını Kongre bakanlıkları döneminde yaşadıkdan sonra, Tüm Hindistan Müslüman Partisi önderlerinin başlattığı özgürlük söylemlerini kısa sürede benimsemiş ve eski imtiyazlı konumları geri alabilme hususunda Tüm Hindistan Müslüman Partisi çatısı altında kitleler halinde toplanmışlardır. Lahor Karar Tasarısının yeni devlet fikrini tüm Müslümanlar arasında yayma ve Müslüman halkı planlı örgütlenme düşüncesi böylelikle gerçeğe dönüşmeye başlamıştır. Tarih-i Pakistan adlı eserinde Dr. Safrar Mahmud Lahor Karar Tasarısı sonrası Müslümanların durumu ve Müslüman Partisi'ne olan yaklaşımlarıyla alakalı şu değerlendirmeyi yapmıştır:

"Müslüman Partisi'nin bu tarihi oturumu Hindistan Müslümanları için bir yol haritası çizdi... Bu ana kadar Müslüman Partisi'nin Müslümanlar üzerindeki etkisi çok derin değildi. Ancak Müslüman Partisi'nin tarihi Lahor Karar Tasarısı tek vücut olmuş bir toplum oluşmasını sağladı"(Mahmud, 2016, 30).

Her ne kadar Lahor Karar Tasarısı Müslümanlar tarafından coşkuyla karşılanırsa ve bağımsızlık ilanı olarak değerlendirilse de tahmin edileceği üzere Hinduların, Hindu Kongre Partisinin ve diğer bölünme karşıtı grupların bu tasarıya tepkisi oldukça sert olmuştur. Ana ilkeleri bölünme ve alt kıtada bağımsız bir Müslüman ülke kurma ideası temelli olan bu bağımsızlık manifestosu, tek millet ve tek devlet teorisini benimseyen ve bütünlük Hindistan modelini savunan Hindularda derin bir kaygı oluşturmuş, Hindu ve diğer etnik gruplar karar tasarısının kabul edilemez olduğunu ilan etmişlerdir.

Açıkçası Tüm Hindistan Müslüman Partisi'nin Lahor'da düzenlediği bu yıllık toplantının yeni bir devlet için ilk ve en büyük adım olacağı tahmin edilemez oluşu, Hinduların bu geniş çaplı Müslüman hareketi karşısında şaşkın bir duruma düşmelerinin temel nedeni olarak değerlendirilebilir. Yine de Hindu siyasi liderler kısa zamanda bu tasarının bölünme sürecinin başlangıcı olabileceği tehdidini dikkate alarak karşı hamleler yapmaya başlamış ve temsil ettikleri toplumsal grupları -içlerinde bazı Müslüman gruplar da mevcut- bölünme karşıtı örgütlenmeye teşvik etmişlerdir. Müslümanlarda sevinç ve çalışma azmi uyandıran kararlar bütünü Hindularda ise öfke ve aşırı milliyetçi bir düşmanlık hissi yaratmıştır. İngiliz kamuoyunda ise -her ne kadar Hindistan'daki İngiliz siyasi liderler tarafsızlık stratejisi yürütse de- Lahor Karar Tasarısının Müslümanların haklı hayıflanmalarını içerdiği gerekçesiyle bu kararlara üstü kapalı bir desteğin olduğu görülmüştür. Örneğin 6 Nisan 1940 tarihinde İngiltere'de yayımlanmış, geniş okuyucu kitlesine sahip haftalık 'Nature' dergisinde, Hindistan Müslümanlarının farklılıkları ve Hindistan'daki yönetsel-toplumsal düzenle uyumsuzluğu üzerine bir yazı çıkmış ve bu görüşler İngilizler tarafından beğeniyle karşılanmıştır (Islam, 2010).

Kongre Partisi'nin önemli siyasi lideri Mahatma Gandhi, Lahor deklarasyonunu bir savaş olarak nitelemiş ve bu sözde bağımsızlık söylemlerini milli olmayan sadece bencil bir tutumla gerçekleştirilen bir durum olarak tasvir etmiştir. Bu tasvir Hinduların ve Kongre Partisi'nin Müslümanların özgür devlet isteklerine bakış açılarının da bir yansıması şeklinde değerlendirilmiştir. Gandhi bölünme hedefli, ve art niyetle oluşturulmuş olarak nitelediği kararlara ve iki ulus teorisi eksenli söylemlere *"Tanrı'nın tek yarattığını hiç kimse bölmemelidir"* (Dar, 2015, 146) diyerek tepki göstermiştir.

Hindu basın yayın organları Lahor karar Tasarısını sert bir dille eleştirmiş ve kararın bir kaos ortamı yaratmaya hizmet etmekten başka bir şeye yaramayacağını belirtmişlerdir. Hindistan'ın önemli etnik toplumlarından olan Sihler ise ortak bir açıklama ile Müslümanların yeni devlet hayallerine ulaşmaları için Sih kanından oluşan bir nehri geçmeleri gerektiği konusunda sert bir açıklama yaparak Tüm Hindistan Müslüman Partisi'nin Hindistan'ın bölünmesini sağlayacak uygulamalarına karşı olduklarını belirtmişlerdir. Müslümanların özgürlük söylemlerinin gerçekte Hindistan'ın bölünmesine yönelik bir plan olduğu

konusunda halkı bilinçlendirme gayretine düşen Hindu liderler bu konuda Sihler ve bazı Müslüman grupların da desteğini alarak İngilizlerin bölünme yanlısı bir karar vermemeleri için uğraşmışlardır. Aralık 1940 tarihinde Anti-Pakistan toplantısı düzenlenmiş ve burada Müslümanlara yeni bir devlet kurdurulmayacağı temalı etkili konuşmalar yapılmıştır(Dar 2015). Lahor Karar Tasarısı ile ilgili Hindu lider Gandi'nin Hindu ve diğer etnik grupların fikirlerini kapsayan sözleri ve ona hitaben Muhammed Ali Cinnah'ın vermiş olduğu yanıt Muhammed Ali Çerağ'ın Tarih-i Pakistan(1996) adlı eserinde şöyle geçmektedir:

Gandi:

"Bu tasarı bir canlıyı kesmek ve onu parçalarına ayırmak gibidir. Müslümanlar bu şekilde bir olan bir vücudu ikiye bölme çabasındadırlar"

Muhammed Ali Cinnah:

"Hindistan hâlihazırda ikiye bölünmüş bir haldedir. İkiye böldüğümüz ülke nerede? Bizim parçaladığımız millet nerede? Hindistan'da sadece Hindu milleti ve Hindu devleti olamaz... İnsanlar bu doğal olarak bölünmüş bir devlet durumuna karşı çıktıkları için üzülüyorum. Hindistanlı bir millet değil, bir milletler topluluğuna verilen addır. İngilizler Hindistan'ı sömürüye başladıklarında sadece kendilerine kolaylık sağlaması amacıyla Hindistanlıları Hindistan milleti şeklinde yazmaya ve söylemeye başladılar. Tek bir Hindistan milletinden söz etmek yanlış bir algının sonucudur. Bu durum sadece Kongre Partililerin isteyeceği bir durumdur. Tek millet düşüncesi sadece filozofik bir düşüncedir. Hindular hala bu yanlışın etkisi altındadır. Birleşik millet kavramı sıradan bir sorun değildir. Milyonlarca insanın kaderini etkileyen bir sorundur" (s.404).

Lahor Karar Tasarısı, bu tasarının karşısında yer alan gruplar tarafından bir iç savaş ilanı olarak nitelenmiştir. Muhafızlar tarafından uydurma bir özgürlük kararı olarak lanse edilen bu bağımsızlık manifestosu, özellikle Hindu siyasi liderleri fazlasıyla rahatsız etmiştir. Karar ertesinde yeni ortaklık arayışlarına giren Hindu liderler bu süreçte bazı Müslüman gruplarla görüşmeler yapmış ve onları Hindistan'ın bütünlüğünün korunmasında birlikte hareket etmeye ikna etmeye çalışmışlardır. Bu girişimlerin de etkisiyle Özgür Müslüman Konferansı, Meclis-i Ahrar-ı İslam, Bihar Bağımsız Parti, Tüm Hindistan Mumin Konferansı, Ancuman-ı Vatan of Beluçistan ve Bütün Hindistan Şia Konferansı gibi Müslüman kitlelerin temsilcisi olan siyasi oluşumlar Tüm Hindistan Müslüman Partisi'nin yeni bir devlet öngören tasarısını reddettiklerini, Hindistan'ın bütünlüğü içerisinde kazanılacak Müslüman haklarına yönelik çalışacaklarını bildirmişlerdir. Böylelikle Hindu Kongre Partisi öncülüğünde bu tarz muhalif grupların da dâhil olduğu Muhammed Ali Cinnah ve destekçilerinin Lahor kararlarına karşı bir hareket başlatılmıştır. Hareketin nihai hedefi ise Hindistan'ın bölünmez bütünlüğünü savunurken bu özgürlük tasarısının Hindistan'ın bölünmesi ve güç kaybetmesinin somut bir adımı olarak nitelediği Lahor karar Tasarısı karşısında her türlü önlemin alınması olmuştur(Rızvi 2016). Aynı zamanda önemli ve etkili bir Müslüman siyasi lider olan Mevlana Ebul Kalam Azad da Lahor kararlarını şiddetle reddetmiş ve kendisinin ve Müslüman destekçilerinin Hindistan'ın bölünmez bütünlüğü için çaba sarf edeceklerini bildirmiştir.

Günümüzde Pakistan Karar Tasarısı olarak da anılan Lahor Karar Tasarısı, Hindistanlı Müslümanlar için kurulması planlanan bağımsız devletin ipuçlarını sunmuş ancak kurulacak bu devletin isminin ne olacağına dair hiçbir ibareyi bünyesinde barındırmamıştır. Tarihi toplantı sürecinin hiçbir aşamasında Pakistan ismi telaffuz edilmemiş, dolayısıyla deklarasyonda da bu isim geçmemiştir. Peki nasıl olmuş da Lahor Karar Tasarısı bir süre sonra Pakistan Karar Tasarısı olarak tanımlanmaya başlamış ve Müslüman halk kurmayı planladıkları devlete Pakistan olarak seslenmeye başlamıştır?

Hindu Kongre Partisi ve muhalif gruplara yakın Hindistan basın yayın organları Pakistan ismini ilk öne süren Çodhiri Rehmat Ali'ye de atıflarda bulunarak Lahor Karar Tasarısını Pakistan Tasarısı olarak yazmış ve Müslümanların kurmak istedikleri devletin Pakistan olduğunu iddia etmiştir. Hindistan'ın önemli gazetelerinden olan -Müslümanlara muhalif bir çizgide yayın yapmaktaydılar- Milap, Pratap ve Bande Mataram adlı gazeteler Lahor Tasarısını Pakistan Tasarısı olarak servis etmişler ve geniş okuyucu kitlesine sahip olan bu gazetelerin etkisiyle Hindistan'da Pakistan naraları yükselmeye başlamıştır (Bright, 2015, 241). 25 Aralık 1940 tarihinde katıldığı bir toplantıda Hindulara ve Hindulara yakın olan basın yayın organlarına Pakistan ismini kullandıkları ve istemeden de olsa kendilerinin bağımsızlık hareketine müthiş bir ivme kazandırdıkları dolayısıyla teşekkür eden Cinnah, bir süre sonra kendisi de Pakistan ismini benimsemiş ve kurulacak devleti Pakistan devleti olarak nakletmeye başlamıştır (Dar, 2015).

Sonuç

Lahor Karar Tasarısının beyanı Hindistanlı Müslümanlar için baskılardan kurtuluş ve gelecek için kazanım elde etme aşaması olarak değerlendirilir. Tasarının radyo aracılığıyla tüm Hindistan'a ilan edilmesiyle birlikte Tüm Hindistan Müslüman Partisi ülke genelinde Müslümanların ve bölgedeki yönetim modelinden hoşnut olmayan diğer unsurların tek temsilcisi olma sıfatına erişmiştir. Müslümanlar için özgür bir devlet kurulmasından başka hiçbir öneri veya uygulama kabul edilmeyeceğine dair madde, Babürlü hâkimiyetinin otoritesinin sona ermesiyle birlikte çöküşe geçen ve bir zamanlar yön vericisi oldukları topraklarda önemli iç ve dış meselelerde fikirleri dahi alınmayan bir konuma gerileyen Müslümanlara yeni bir umut ışığı olmuş ve Müslümanlar için politik gücün bir kısmını geri alma ve ileride bu gücü genişletme şansı doğmuştur. Artık Müslümanlar gerçek kimliklerine kavuşmuş hissiyatıyla mücadele etmeye başlamış ve kendi geleceklerini tıpkı eskiden olduğu gibi kendileri belirlemek konusunda uzun zamandır olmadığı kadar bilinçli örgütlenmeye başlamışlardır. Muhammed Ali Cinnah'ın hayat ve ölüm arasındaki bir çekiş (Çerağ, 1996) olarak nitelediği İngiliz ve Hindu egemenliğine karşı yürütülen bu kurtuluş mücadelesi serüveni artık Müslümanlar için ulaşılabilir bir hedef haline dönüşmüştür.

Lahor Karar Tasarısının Pakistan Tasarısı olarak anılmaya başlanması ve Müslümanların sadece ismini koymadıkları özgürlük mücadelelerine artık isim de vermesiyle Tüm Hindistan Müslüman Partisi'nin 23 Mart 1940 tarihindeki yıllık toplantısı belki de kendilerinin dahi tahmin etmediği derecede başarıya ulaşmıştır. Hindistan basınının Pakistan söylemi ve Kongre liderlerinin yetersiz muhalif politikaları neticesinde Pakistan fikri Lahor Karar Tasarısı ile birlikte alt kıtaya kök salmış ve bu gelişen durumlar Müslümanlar için kurulacak devletin ayak seslerinin güçlü bir şekilde duyulmasını sağlamıştır. Gelişmelerle birlikte asırlardır alt kıtada diğer uluslarla birlikte ulus olarak yaşayan Müslümanlar, 1940 yılına kadar imtiyazlar elde etme ve özellikle son dönemlerde Hindular ile eşit haklara sahip olabilmek çabalarını tamamlamış, artık yeni vatanları için, yani Pakistan için mücadele etmeye başlamışlardır. Lahor Karar Tasarısının bir diğer önemli sonucu, bağımsızlık söylemleri geliştirmelerine rağmen henüz siyasi bilinç ve koordine şekilde tek bir hedefe yönelik ahenk içinde çalışma yetisine erişememiş-veya bilinçli olarak eriştirilememiş- Hindistanlı Müslümanların Tüm Hindistan Müslüman Partisi çatısı altında tek koldan organize olmasını sağlamasıdır. Tek vücut olarak siyasi faaliyetlerine devam etme yoluna giren Müslümanların bu durumu İngilizler tarafından da idrak edilmiş, alt kıtanın sahipleri Hindistanlı Müslümanları bağımsızlık dışında oyalama niyetli iyileştirme uygulamaları ile artık tatmin edemeyeceklerine ikna olmuşlardır. Bu durum ise ilerleyen yıllarda bağımsızlık tarihine kadar olan süreçte Hindistanlı Müslümanları, Hindistan'da alınacak kararlarda yeniden bir aktör olarak sahaya indirmiştir. ,

Lahor Karar Tasarısının Hindistan'da kabul görmesi ve İngiliz ve Hinduların Müslümanların özgür bir Müslüman devlet kurma niyetlerinin ciddiyetinin farkına varmaları ile birlikte Hindistanlı Müslümanların 17. Yüzyıldan itibaren İngiliz ve Hindu egemenliğinde geçen din ve kültürlerini koruma mücadeleleri sonlanmış, artık bu halk Hindistan'ın siyasi geleceğini dizayn etme kabiliyetine erişmiştir. Bu gelişmeler ışığında ve Lahor Karar Tasarısının ilkeleri temelinde Pakistan, 14 Ağustos 1947 yılında, bağımsız bir Müslüman devlet sıfatıyla kurulmuştur.

KAYNAKÇA

- Ahmad, Riaz (1994). *Quaid-i Azam Mohammad Ali Jinnah: Second Phase of His Freedom Struggle 1924-1934*. Islamabad: NIPS Quaid-i Azam University.
- Bright, James Wine (2015). *Tarih-i Pakistan*. Çev. Mahmud Şahid Şevket, Lahore: Darulshaour Publications.
- Chandra, Bipan, vd. (1989). *India's Struggle for Independence*. New Delhi: Penguin Books.
- Çerağ, Muhammed Ali (1996). *Tarih-i Pakistan*. Lahore: Sang-e Meel Publications.
- Dar, Farooq Ahmad (2015). 'Jinnah and The Lahore Resolution'. *Journal of Research Society of Pakistan*, Volume 52, No 1, s. 127-155.
- Gauhar, Altaf (1967). *Twenty Years of Pakistan 1947-1967*. Karachi: Pakistan Publications.
- Haq, Noor ul. (2013). *Challenge of identity and governance quaid's vision: the way forward*. Islamabad: Islamabad Policy Research Institute
- Hussain, J. (2017). *A History of The Peoples of Pakistan Towards Independence*. Karachi: Oxford Press.
- Islam, Fakhr-ul (2010). 'The Decisive Decade of Freedom Movement (1937-1947)'. *Qurtuba University The Dialogue*, Volume V, No 1, s.51-77.
- Kuyumcu, Hakan (2018). *Pakistan Tarihi (1857-1958)*. Konya: Sage Yayıncılık.
- Majid, A, vd. (2014). 'Genesis of the Two Nations Theory and the Quaid-e-Azam'. *Pakistan Vision Journal*, Volume 15, No 1, s.180-192.
- Mahmud, Safrar (2016). *Pakistan: Tarih Aor Siyaset*. Lahore: Sang-e Meel Publications.
- Mazower, Mark (2003). *Karanlık Kıta-Avrupa'nın 20. Yüzyılı*. Çev. Mehmet Morali. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Parker, R.A.C. (2009). *II. Dünya Savaşı*. Çev. Müfit Günay. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Rahim, M.A, vd. (1967). *A Short History of Pakistan Book Four*. Karachi: The Inter Services Press Limited.
- Rızvi, Seyid Eşref Hüseyin (2014). *Hayat-ı Kaid-i Azam*. Celum: Book Corner Showroom.
- Sarkar, Sumit (2003). *Cedit-i Hindustan*. Çev. Mesud Haşimi. Yeni Delhi: National Council for Promotion of Urdu Language Publications.
- Sultana, Kishwar (2016). *Politics of the All-India Muslim League 1924-1940*. Karachi: Oxford University Press.
- Tişna, Nezir Ahmed (2013). *Tarih-i Pakistan 1947-2013*. Celum: Book Corner.